

Türkiye’de İşgücü Piyasaları Açısından Göç Olgusu

Yrd. Doç. Dr. Gülşen SARI GERSİL

Celal Bayar Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
gulsen.gersil@cbu.edu.tr

Arş. Gör. Hülya YEŞİLYURT TEMEL

Celal Bayar Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
hlylyurt@gmail.com

Özet

Göçün işgücü piyasalarına etkileri olumlu veya olumsuz olabilir. Göç genelde işgücü talebinin düşük olduğu yerlerden yüksek olduğu yerlere doğru kayma eğilimindedir. Bu açıdan olumlu bir süreçtir. İç göç tarımdan, sanayi ve hizmet sektörlerine doğru geçişi sağlayarak işgücü piyasasını etkiler. İç göç aynı zamanda kentsel işgücü arzını artırır. Bu durum, eğer ihtiyaç duyuluyorsa işgücü talebini karşılayarak işgücü piyasasını olumlu etkiler. İhtiyaç duyulmuyorsa, kentsel işgücü arzındaki artış, işgücü talebinde bir fazlalık yaratır ve istihdama baskısı ile kentsel işsizlik sonucunu doğurur. İşsizliğin artmasıyla birlikte kentsel işgücü piyasası olumsuz etkilenir. Bu nedenlerle göç ve işgücü piyasaları sürekli etkileşim içindedir.

Uluslararası göçün bir ülkenin işgücü piyasasına etkileri, iç göçün işgücü piyasası etkileriyle benzerlik gösterir. Bir ülkenin uluslararası göç alması, o ülkede işgücü arzını artıracaktır. İşgücü arzındaki artışın işgücü piyasasına etkisi ise işgücü talebine bağlıdır. Yeterli işgücü talebi bulunması halinde göç, işgücü piyasası açısından olumlu olacaktır.

Göç sonrası, ülke ekonomilerinde meydana gelen değişiklikler, toplumdaki işgücü piyasasını farklı açılardan etkilemektedir. Göç ile birlikte işgücü piyasasının dengesinin olumsuz etkilenmesini engellemek amacıyla, istihdam ve işgücü arasındaki etkileşimi koruyarak göçün dezavantajlarını en aza indirmenin yollarını tespit etmek önemlidir. Ülkemizin sınırları dâhilinde gerek ulusal gerekse uluslararası göçün yoğun olarak yaşandığı görülmektedir. Bu nedenle toplumsal açıdan ortaya çıkabilecek eğitim, sağlık, sosyal ve istihdam sorunlarının mümkün olduğunca giderilmesi toplumsal barışın sağlanması açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: İşgücü Piyasası, İstihdam, İç & Dış Göç

Migration Fact of The Labor Market in Turkey

Abstract

The effects of immigration on the labor market may be positive or negative. Migration is generally tend to shift from the place where the high demand for labor is low. This aspect is a positive process. Internal migration from agriculture, allowing the passage of the industrial and services sectors will affect the labor market. Internal migration also increases the supply of urban labor. In this case, if a positive effect on the labor market to meet the demand for labor if needed. Not needed, the increase in the urban labor supply creates an excess demand for labor and employment in the printing results in urban unemployment. The urban labor

market with increasing unemployment affected. For these reasons, migration and labor markets are in constant interaction.

International migration effects on a country's labor market is similar to the effect of migration on the labor market. International migration to a country, it will increase the supply of labor in the country. The effect of the increase in labor supply in the labor market depends on the demand for labor. If there is enough demand for labor migration will be positive in terms of the labor market.

After migration, the changes occurring in the economy, labor market affect the society from different angles. In order to prevent negative effects on the stability of the labor market with immigration, employment and the disadvantages of maintaining the interaction between labor migration to identify ways of minimizing it is important. Should be experienced within the boundaries of our country's national and international migration is seen as intensely felt. Therefore, training that may arise from the social point of view, health, social and employment issues resolved as much as possible is important to ensure social peace.

Key Words: Labor Market, Employment, Internal & External Migration

JEL Classification Codes: J150, J71/J78.

GİRİŞ

Kentlere doğru oluşan yoğun göç dalgaları buralarda çarpık bir yerleşmenin meydana gelmesine ve gecekondulaşmaya neden olmuştur. 2011 yılı itibariyle kentlerde yaklaşık 4 milyon gecekondulu olduğu tahmin edilmektedir ve buralarda yaşayan nüfus ise kent nüfusunun nerdeyse %40'ını oluşturmaktadır. Aynı zamanda yaşanan bu göçler işgücü ve istihdam yapısında da değişimlere neden olarak kayıtdışı ekonominin gelişmesinde etkin bir rol oynamıştır. Yaşanan bu göçlerin beraberinde büyük sorunlar getirmesi kaçınılmazdır.

Dış göç boyutunda, son dönemde yaşanan siyasi gelişmeler ve Suriye'de yaşanan iç savaşın 2011 yılından itibaren devam etmesi nedeni ile çok sayıda sığınmacının Türkiye'ye geldiği bilinmektedir. Kasım 2014 itibari ile 1.065 bine ulaşmıştır (<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>). Bu kadar yüksek sayıda sığınmacının Türkiye'de bulunuşu özellikle Güneydoğu Anadolu bölgesi gibi istihdam açısından oldukça sınırlı olanaklara sahip bir bölgede işgücü piyasalarını olumsuz etkilenmektedir (Lordoğlu, 2015: 32). Bölge içindeki illerde ortalama işsizlik oranı TÜİK verilerine göre yüzde 13,5 düzeyindedir (TÜİK 2012). Çalışma izni alan Suriyelilerin sayısı 1.659 kişiye ulaşmıştır (Erdem, 2014: 48).

Türkiye'de Hizmet sektörü başta olmak üzere yaygın bir kayıtdışılığın varlığı düzensiz göçmenlerin ve transit göçmenlerin ve 2011 sonrası gelen geçici sığınma statüsünde olan Suriye ve Irak vatandaşlarının iş bulma ve çalışmaları için çeşitli olanaklar sağlamaktadır. Genel işsizlik oranının ve genç işsizlik oranının yüksekliği, işgücü katılma oranlarının ve istihdam oranlarının düşüklüğü gibi göstergelerin olumsuzluklarına rağmen gelen göçmenlerin iş piyasalarında iş bulmaları kayıtdışı istihdamın genişliği sayesinde. Kayıtdışılık 2000 yılından bu yana azalma eğilimi göstermesine rağmen yüzde 36,7 düzeyindedir. Bu oran tarım dışı sektörlerdeki kayıtdışı istihdam açısından yüzde 22,7 düzeyindedir (TÜİK, 2014).

Bu çalışmanın temel amacı, göçlerin ekonomik kaynaklı olması nedeniyle göç edenlerin temel hedeflerinin işgücü piyasasına girmeye yönelik belirlenmelerin tespitidir. Genel olarak göç olgusunun kavramsal değerlendirmeleri, göçün kaynaklandığı nedenler ve göç verilerinin, iç ve dış göç olmak üzere İLO, TÜİK, OECD vb. kaynaklardan yararlanarak iş gücü piyasaları açısından Türkiye’nin durumunun uluslararası boyutu ile karşılaştırılmasının yapılmasıdır.

1. Göç Olgusu

Göç, insanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar süregelen bir olgudur. Göç kavramını değişik şekillerde açıklamak mümkündür: göç, coğrafi mekân değiştirme sürecinin ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi yönleriyle toplum yapısını değiştiren nüfus hareketidir (Koçak ve Terzi, 2012: 165). Farklı bilim dallarında farklı tanımlamaları olmakla birlikte göç, “belli bir yerleşmede yaşayan nüfusun belli bir kesiminin çeşitli ve farklı nedenlerle, bulunduğu yerden kalkıp başka bir yere yerleşmek üzere ya da nispeten sürekli olarak (Birleşmiş Milletlerce “sürekli olma ögesi” bir yılı aşkın süreler olarak kabul edilmektedir) gitmesi anlamına gelir (Şen, 2014: 233).

Ülkelerin kültürel, ekonomik ve politik yapısı ile yakından ilişkili olan göç olgusu, toplumsal yapıyı etkileyen ve toplumsal yapının değişimine neden olan önemli faktörler arasında yer almaktadır. Göç, ilk bakışta basit bir yer değiştirme süreci gibi görünse de, nedenleri ve sonuçları toplum ve bireyler üzerinde olumlu ve olumsuz etkiler yaratmaktadır. Özellikle ülkelerin nüfus yapısında, nüfusun yaş ve cinsiyet gibi nicel ve nitel yapısında büyük değişimlere neden olabileceği gibi doğrudan doğruya ülkelerin veya küçük toplulukların gelişmesini de etkileyecek güçtedir (Bülbül ve Köse:2010: 76).

Göç, işgücü piyasası açısından tanımlandığında, emek arzına karşı yeterince talep oluşturamayan yerlerde işsizliğin kente taşınmasıdır. Göçün sınıflandırılmasını, ‘dış göçler’ ve ‘iç göçler’ olmak üzere iki ana başlıkta toplamak mümkündür. İç göçler; kendi içerisinde “mevsimlik göçler, sürekli göçler, emek göçleri ve zorunlu- gönüllü göçler” Dış göçler ise; “beyin göçleri, işçi göçleri ve mübadele göçleri” diye kendi içinde ayrılmaktadır. Bütün bu açıklamaların ışığında,

1.1. İç Göç ve Nedenleri

İç göç kavramı olarak, Kentleşme Şurası (2009:8) tarafından şu şekilde açıklanmaktadır; “yurt içinde beş ve daha yukarı yaşlardaki nüfusun, iki genel nüfus sayımı arasındaki dönemde ikametgâhının farklı olması durumunda gerçekleşen göçlerdir. İkametgâhı bilinmeyenler, mevsimlik göçler, ikametgâh değişikliği yurt dışı olanlar ve sayımlar arasında birden fazla ikametgâh değişikliği yapanlar iç göç kapsamına dâhil değildir”. Tarım toplumlarında bireyler toprağa bağlı olduklarından nüfusun yer değiştirmesi bireyin kendi isteğiyle gerçekleşmez. Eğer göç zorla yer değiştirmeleri değil de sadece gönüllü yer değiştirmeleri içeriyorsa, modern toplumun, ulus devletin ve özgür bireylerin varlığı gereklidir. Bu durumda iç göç, modern sanayi toplumlarının bir niteliği olarak ortaya çıkmaktadır (Şen, 2014: 233).

Günümüzde en fazla tartışılan ve üzerinde durulan konulardan birisi de hiç şüphesiz iç göç olgusudur. Küreselleşmeyle birlikte toplumların sosyal,

ekonomik ve siyasal açıdan gelişme kaydetmesi metropol şehirlere göçü yoğunlaştırmıştır. Bu nedenle, iç göç sonucu iş gücü yedek iş gücüne dönüşmüş ve göç eden bireyler marjinal dediğimiz zorunlu yeni iş kollarına ve enformel sektöre doğru kaymalar gerçekleştirmiştir. İç göç çok boyutlu bir olgu olması nedeniyle sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel nedenler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu nedenlerden dolayı göç eden bireyler yeni sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bunlar; yoksulluk, kentsel yoksulluk, gecekondulaşma, sosyal dışlanma, çalışmanın ana teması olan göç edilen yerlerde bireylerin kendine iş piyasasında yer bulamaması ve kayıt dışı istihdama yönelmedir.

İç göç, itici ve çekici güçlerin altında meydana gelen bir nüfus hareketidir. İtici etkenler, daha çok nüfusu yaşadığı yerden ve ekonomik yaşantısının dışına iten etkenlerdir. Çekici etkenler ise, bireyin yaşadığı yerden ayrılmaya hazır ve istekli bulunanları kentlere doğru çeken ekonomik ve sosyal etkenlerdir (Serter, 1994:79).

İç göçe sebep olan itici etkenler; nüfus baskısı, yetersiz ve kötü dağıtılmış toprak, gizli işsizlik, eksik istihdam, düşük verimlilik, tarımda makineleşme, mevsim dışı iktisadi faaliyetlerin mevcut olmayışı, doğal afetler, eğitimle artan hareketlilik, kan davaları ve tarım arazisinin özellikleri, iklim şartları ve deprem olarak belirtilmektedir (Şen, 2014:238). Köy-kent gelir farklılıkları, daha iyi ve ileri eğitim, şehrin cazibesi, iş bulma ümidi, daha yüksek hayat standardı, ulaşım imkânları ve daha iyi sağlık koşulları göç eden bireyler için bir başka çekici etkenler olarak belirtilmektedir (Sezal, 1992: 6).

Göçlerin işgücü piyasasına olan etkileri, göç edilen yerin, göç edenin ve göç edilen alanın niteliğine bağlı olarak farklılık göstermektedir. İşgücü piyasasına etkileri bakımından iç göçler Türkiye’de üç farklı döneme ayrılmaktadır. Bu dönemler ve özellikleri incelendiğinde;

Birinci dönem 1940–1960 yılları arasında gerçekleşmekte, temel özelliği tek bir işgücü piyasasının bulunmasıdır. Bu dönemde göç edenler doğrudan piyasaya girebilirken, kentleşme ve endüstrileşmenin devlet politikası olduğu dönemdir (İçduygu, Sirkeci, Aydingün, 1998, s..234). Endüstri devrimi döneminde, çalışma koşulları farklı olsa da, bir işe girebilen köyden kente gelen iş gücüdür (Yavuz,1978, s.4). Türkiye’de de göçe dahil olanlar bu dönemde aynı süreçleri zaman farkıyla yaşamışlardır.

İkinci dönem ise, 1960–1980 arasında işgücü piyasasında çifte işgücü piyasasının oluştuğu süreçtir. Endüstrileşmeyi izlemeyen kentleşme ve göç ikinci işgücü piyasasını oluşturmuş, ikincil işgücü piyasası göç edenlere istihdam alanı sağlarken, birincil işgücü piyasası da işçi sevk etmiştir. Bu dönemde işgücü piyasasını besleyen göçenlerin varlığı tüm sektörler için ucuz işgücü sağlamak, taklit üretimle arz açığını kapamak, seyyar satıcılık, kapıdan satış yöntemiyle dağıtım olanakları sağlamak, iç talebin sürekli artırılması vb. fonksiyonları sağlamıştır (İçduygu, Sirkeci, Aydingün, 1998, s..234-235.). Bu dönemde, gecekondularda yaşayan nüfus kentte kalış süreleri arttıkça örgütsüz marjinal işlerden, örgütlü sürekli işlere geçiş gerçekleşmiştir (Gökçe, v.d., 1993, 344–345).

Göç alan yerlerdeki bu ikili işgücü piyasası ikincil işgücü piyasasının gittikçe ilk zamanlarda yöreselleşmesine, zamanla etnikleşmesine yol açmaktadır.

Gelişmiş ülkelerin metropol alanlarında yaşanan etnik ekonomiler ve sektörel uzmanlaşmalar (Logan, Alba, McNulty, 1994, p.695). gibi işgücü piyasasında yaşanan değişimlerin benzerini, Türkiye’de yoğun göçlere paralel olarak metropol alanlardaki ikili bir işgücü piyasasında “Etnik yoğunlaşma ve işbölümü” şeklinde yaşamıştır. Göç nedeniyle oluşan bazı dayanışma mekanizmaları sonucunda kentin bazı semtlerinde etnik yoğunlaşmaya neden olmakta, bazı iş kolları da aynı şekilde etnikleşmektedir. Emek ve mal piyasasının etnik gruplar arasında rekabet alanı olması kentlerde çatışmayı arttırmaktadır (Ayata, 1996, s.227)

Üçüncü dönem ise, 1980’li yıllarda başlamıştır. Bu dönemde işgücü piyasası gittikçe parçalanmaya başlamıştır. Kır–kent göçlerinin yerini kent–kent göçlerinin alması, yeni göç dalgasına katılanların ilk dönemlerdeki göç edenlerden daha nitelikli olması, pazarlık güçlerini de beraberinde getirmiş, ikinci dönem göç edenler gibi ikincil işgücü piyasasına değil, birincil İşgücü piyasasına yönelmelerine neden olmuştur. Bu durum, yerleşik çalışanlar üzerinde, göç edenleri yedek işgücü deposu olarak bir baskı unsuru haline gelmesine neden olmuştur (İçduygu, Sirkeci, Aydıngün,1998, s.236).

Yine son dönemlerde metropol alanlarda yaşanan bir diğer değişiklik de işgücü arzı ve talebi arasındaki niteliksel dengesizliktir. İşgücü arzı yetersiz nitelikleriyle artmaya devam ederken, işgücü talebinin nitelikleri bilgi teknolojileriyle donanan yüksek nitelikli bireylere yönelmesi ile bir uyumsuzluk ortaya çıkmıştır. Bu uyumsuzluk sonucunda marjinal ya da kayıtdışı çalışanlarla birlikte profesyonel küresel işçileri barındıran bir “kutuplaşma” gerçekleşmiştir(Aksoy, 1996, s.9).

Yine bu dönemde, yaşanan küresel dönüşümler sonucunda ekonomik bunalımların etkisi, sosyalist sistemin oluşturduğu soğuk savaş tehdidinin sona ermesi, kırsal kesimdeki küçük üreticilerin varlığını sürdürmesi için yapılan destekleri azaltmıştır. Böylece kırsal bölgelerden kentlere doğru, ucuz işçilik yapmayı kabullenecek insanların göçü başlamıştır(Yıldırım,1998). Günümüzde ise, ekonomideki özelleştirmelerle ve teknolojik yeniliklerle birlikte, özellikle, işsiz kalan kamu işçilerinin küçük kentlerden metropol alanlara göç etmeleri işgücü piyasasında ikinci bir baskı unsuru oluşturmuştur.

Göç olgusunun bireyleri etkileyen en önemli sonucu şüphesiz istihdam ve işgücü yapısında değişim olarak ortaya çıkmaktadır. Göç olgusu istihdamı iki yönde etkilemektedir. Bunlardan birincisi, makro seviyede işgücünün kentsel alanlardaki istihdam üzerindeki arz yönlü etkisidir. Göçlerin temel sebebi ekonomik kaynaklı olduğundan, göceden bireyin temel hedefi iş bulmak olmaktadır. Göç, işgücü piyasası açısından, emek arzına karşı yeterince talep oluşturamayan yerlerde işsizliğin kente taşınmasıdır. Bu ise kentsel alandaki işsizler için bir rekabet unsuru (yedek işgücü deposu) oluşturarak iş piyasasında çalışma koşullarını olumsuz etkilemektedir. Bu etkileme, ücretlerin düşmesi, işçi devrinin ve kayıtdışının artması şeklinde sonuçlara yol açmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde ekonominin tarım dışı kesiminde yeterli işgücü talebi yaratılmadığı ve kentlere olan göçün, yaratılan iş olanaklarından daha hızlı olduğu ve kentlerdeki yarı–işsiz ve işsiz grupların arttığı görülmektedir (Tekeli, 1982, s.147). Bu ülkelerde marjinal kesime girişin kolaylığının

temel nedenleri marjinal nitelikli işlerin sermaye talebinin çok az ya da hiç olmaması, bu iş alanları örgütlenmediği ya da kabul görmediği için kurumsal engeller ve düzenlemelerden muaf olması ve burada çalışanların kendi işlerinin patronu olmasıdır.

Tablo 1: Net Göç Hızına Göre En Fazla Göç Alan ve Veren İlk Beş İl-2012

	Toplam Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç Hızı (%)
Göç alan iller				
Çankırı	184.406	17.050	10.609	35.5
Ordu	741.371	48.240	26.595	29.6
Karabük	225.145	13.510	8.444	22.8
Çanakkale	493.691	23.252	14.374	18.1
Tekirdağ	852.321	42.155	28.042	16.7
Göç veren iller				
Ağrı	552.404	12.856	27.984	-27.0
Muş	413.260	9.914	20.646	-25.6
Yozgat	453.211	14.646	24.525	-21.6
Kars	304.821	9.706	16.185	-21.0
Siirt	310.879	8.823	14.628	-18.5

Kaynak: İstatistiklerle Türkiye 2012, (Ankara, Yayın No: 3942), s.15

Tablo 1’de 2012 yılı net göç hızına göre en fazla göç alan iller sırasıyla Çankırı, Ordu, Karabük, Çanakkale ve Tekirdağ’dır. Net göç hızına göre en fazla göç veren ilk beş il ise sırasıyla Ağrı, Muş, Yozgat, Kars ve Siirt’tir. Ülkemizde yaşanan iç göçlerin en önemli nedeninin sanayi ve turizm kentlerine olan talepten kaynaklandığı bilinmektedir. Sayısal verilere göre 2012 yılında en çok göç alan illere Tablo 2’te baktığımızda, bunun Tablo 1’de görülememesinin nedeni İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya ve Bursa illerinin sayısal olarak en fazla göç alan iller olmasının yanı sıra yine en fazla göç veren iller olmasıdır. Bu da bu illerin net göç hızlarını diğer illere nazaran azaltmakta veya arttırmamaktadır. Ülkemizin en kalabalık ili olan İstanbul’un nüfusunun %84,2’sinin İstanbul dışı göç olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla İstanbul geçmişten günümüze yaşanan iç göçlerden en fazla etkilenen ildir.

Tablo 2: En Çok Göç Alan ve Veren İlk Beş İl-2012

	Toplam Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%)
İstanbul	13.854.740	384.535	354.074	30.461	2.2
Ankara	4.965.542	160.235	137.834	22.401	4.5
İzmir	4.005.459	105.804	95.954	9.850	2.5
Antalya	2.092.537	83.596	62.893	20.703	9.9
Bursa	2.688.171	67.736	61.520	6.216	2.3

Kaynak: Türkiye İstatistik Yıllığı 2012, (Ankara, Yayın No: 3933), s.62-63

Göçe sebebiyet veren diğer bir etken ise hızlı nüfus artışıdır. Nüfus artış hızını belirleyen iki temel faktör; doğurganlık oranının artması ve ölüm oranının düşmesidir. Özellikle, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde doğurganlık oranının yüksek olmasından dolayı, ailelerin öteden beri sahip oldukları topraklar önceleri az sayıda insanları geçindirebilirken, bir süre sonra ailelerin genişlemeye başlaması ve yeni ailelerin oluşmasıyla birlikte topraklar yetmemeye başlamıştır. Bu nedenle, tek geçim kaynağı olan

toprağın yetersiz kalması, işsiz ve geçim derdiyle uğraşan insanları kırsal kesimlerden kentlere göç etmeye itmiştir (Şen, 2014: 243).

Türkiye’de göç genellikle sosyo-ekonomik nedenlerle Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinden, sanayi olarak gelişmiş, iş imkânlarının daha fazla olduğu ve yaşam standartlarının daha yüksek olduğu Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgelerine doğrudur. Başlangıçta kırdan kente doğru yönelen göç, günümüzde çoğunlukla kentten kente gerçekleşmektedir (Bülbül ve Köse, 2010: 76).

1.2. Dış Göç ve Nedenleri

Her ne kadar göreceli uzak coğrafyalara göç etmek ve sınırları aşmak insanlığın tarihi kadar eski sayılsa da, bugünkü anlamda üzerinde durduğumuz uluslararası göç ancak on dokuzuncu yüzyıl içinde olgunlaşan bir kavramdır. Çünkü bu yüzyılda etnik ve kültürel birlik üzerine kurulmaya çalışılan ulus-devletlerin siyasal güçleri ile belirledikleri toprak parçaları ve bu alanlardaki yurttaşları üzerinde egemenlik hakları en belirgin şekilde ortaya çıkmış ve uluslararası kabul görmüştür. Böylece ulusal sınırların belirlenmesi ve bu sınırları geçen kişilerin “yurttaş” ve “yabancı” kimlikleri ile kayıt içine alınması süreci başlamıştır. Pasaport belgesi bu dönemde yaygınlaşmaya başlamıştır. Devletlerin yabancılara verdiği oturma ve çalışma izinleri bu dönemde kurumsallaşmaya başlamıştır. Bu süreç, her anlamda bugün uluslararası(dış) göç dediğimiz olgunun ortaya çıktığı dönem olmuştur (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014: 13).

Türkiye, kuruluşundan bu yana farklı dönemlerde farklı şekiller alan uluslararası göç ve sığınma hareketlerine sahne olmuştur. Uluslararası göçün bu ulus-devletin korunup sürdürülmesi süreçleri içinde hem siyasal hem de ekonomik alanın önemli bir değişkeni olduğu görülmüştür. Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye çeşitli nedenlerden dolayı göç almış, özellikle Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sonraları göç ve mübadeleler yaşanmıştır (Şen, 2014: 232). Bunu İkinci Dünya Savaşı sonrasında köylerden kentlere gerçekleşen iç göçler ve uluslararası işçi göçleri izlemiştir. Soğuk Savaş sonrasında hızla yayılan küreselleşme ve Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne (AB) üyelik süreci gibi birçok gelişme ulusal ve uluslararası dinamikleri etkilemiş ve bu süreç Türkiye’ye yönelen göçmen ve sığınmacı örüntüsünde belirgin değişikliklere neden olmuştur. Türkiye, son yirmi yıl içinde sadece “göç veren” ve “göç alan” bir ülke değil, aynı zamanda başka ülkelere gitmek isteyen ülke vatandaşları için geçiş yapabilecekleri bir “göç geçiş ülkesi” konumuna gelmiştir (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014: s.13-14).

Günümüz dünyasında, insanların uluslararası sınırlardan geçişleri ulus devletlerin egemenlik alanına ilişkin bir konu olmaya devam etmektedir. Ulus devletler uluslararası göçlere karşı gittikçe katılaşmaktadır. 190 ülkeyi kapsayan bir araştırmanın sonuçlarına göre, 1976’da ülkelerin % 6,4’ü sınırları göç politikası uygularken bu oran 1986’da % 19,4’e ve 1993’de de % 35,3’e yükselmiştir. Sınırlayıcı göç politikası uygulayan ülkelerin sayısı artsa da uluslararası işgücü göçleri yasadışı yollardan sürmektedir (Akpınar, 2011: 202).

Yakalanan düzensiz, yani izin süresi dolduğu halde kalmaya devam eden göçmen sayısı 2010’dan itibaren artmaktadır. 2014 yılında 32 bin 700 kişi

yakalanmıştır. 2011'de 42 bin 800'e, 2012'de ise 28 bin 300'e yükselmiştir. Türkiye'ye en fazla Gürcistan'dan (4 bin 300 kişi), Rusya Federasyonu'ndan (bin 200 kişi), Ukrayna'dan (850), Romanya'dan (530) ve Moldova'dan (340) düzensiz göçmen gelmektedir. Mülteci başvuruları 2010'da 9 bin 200'den, 2011'de 16 bin, 2012'de ise 16 bin 700'e yükselmiştir. 2011'deki artış büyük ölçüde Irak'tan yapılan başvurulara bağlıdır. Irak'tan yapılan başvurular 2010-2011 arası ikiye katlanmıştır. Birleşmiş Milletlere göre, Türkiye dünyada iltica arayanların başvurduğu ilk 10 ülke arasına girdi. Türkiye 2011 başları ve 2013 ortaları arasındaki dönemde Suriyelilerin 500 bin kişilik kitlesel hareketiyle karşı karşıya kalmıştır (OECD, 2014). Bu sayı artarak devam etmiştir.

2014'ün ilk beş ay rakamlarına göre en çok sığınmacı kabul eden ülkelerden bir bölümünde, önceki yılın aynı dönemine göre büyük sığınmacı artışı oldu. Bu, temel nedeni 2011'de Suriye'de başlayan çatışmadan kaynaklandı. Almanya 53 bin sığınmacı alırken bunların yüzde 20'si Suriye'den geldi. İkinci ABD 30 bin 560, Fransa 24 bin 400, İsveç 23 bin 800, Türkiye ise 19 bin 300 sığınmacı kabul etti. 2009-2012 yıllık göç ortalaması alındığında dünyada en fazla göç alan ülkeler ABD, Fransa, Almanya şeklinde sıralandı. Türkiye bu sıralamada 5'inci sıraya yükselmiştir(OECD, 2014).

Gelişmiş ülkelerde bazı alanlardaki işgücü kıtlığı yanında, yaşlı nüfusun artmasına bağlı olarak sosyal güvenlik sistemlerinde ortaya çıkan sorunlar da göçmen işgücüne talep yaratmaktadır (OECD, 2003: 106-107). Göçmen işgücüne gereksinim duyan ülkeler, beyin göçü olarak adlandırılan yüksek nitelikli işgücü göçlerini kolaylaştırıcı açık kapı politikası uygularken (OECD, 2003: 22; ILO, 2004: 10), düşük nitelikli ya da niteliksiz işgücünün yasal yollardan girişini engellemektedir (Akpınar, 2011:203). Bazı ülkelerde göçmen istihdamı, emek piyasasının ihtiyacını karşıladığı, maliyetleri azalttığı ve ücretlerde bir baskı unsuru oluşturmadığı için işverenlerce tercih edilmektedir (Karataşoğlu, 2014: 12). Bu durum yerli çalışan işçi sayısında düşüşe sebep olarak çalışma şartlarının kötüleşmesini, ücretlerin düşük ve işin iş güvencesinden yoksun olmasını destekler niteliğe dönüştürmüştür.

Türkiye İstatistik Kurumu işgücü piyasasına ilişkin bilgilerin alt yapısını oluşturan işgücü, istihdam ve işsizlik göstergelerini temel alarak, Türkiye 26 İstatistikî Bölge Birimi Sınıflaması (İBBS) Düzey 2 sınıflaması yapmıştır (TÜİK, 2012: 3-30; Zafer Kalkınma Ajansı, 2014: 14). Bu göç süreci sonrasında, Türkiye'de bölgeler arası nüfus dağılımında dengesizlikler olmuştur. En fazla göç veren bölgeler Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgeleri iken, en fazla göç alan bölgeler ise Marmara ve Ege Bölgeleridir(Koçak ve Terzi, 2012: 166).

Genel olarak Türkiye'nin göç sorununa ele alındığında, Uluslararası Göç Organizasyonu'na göre Türkiye'den diğer ülkelere yılda 300 bin sığınmacı geçtiğini tahmin, edilmektedir. Emniyet yetkilileri, İstanbul'da tahminen 1 milyon civarında yasadışı göçmen yaşadığını ifade etmektedirler (Adlı, 2006, s.1-5). Bu veriler ışığında, sığınmacı problemi; gerek kitlesel ve zorunlu nedenlerle gerekse küçük gruplar halinde ekonomik amaçlı göçler olsun, Türkiye için önemli bir sorun olmaya devam etmektedir(Canyurt,2015;130).

2013’te dünya çapında tüm uluslararası göçmenlerin neredeyse üçte ikisini (2/3) Avrupa ve Asya barındırmaktadır. 72 milyon uluslararası göçmen Avrupa’da ve 71 milyonu ise Asya’da bulunmaktadır. 2013’te 53 milyon uluslararası göçmene ev sahipliği yapan Northern America’ yı; 19 milyon ile Africa, 9 milyon ile Latin America ve Caribbean son olarak da 8 milyon ile Oceania olmak üzere üç büyük bölge takip etmektedir.

1990 ile 2013 yılları arasında, dünya çapında uluslararası göçmen sayısı yüzde 50 oranında artış göstererek 77 milyona ulaşmıştır. Bu büyümenin büyük bir kısmı 2000 ve 2010 yılları arasında meydana gelmiştir. Bu süreçte 4,6 milyon göçmen eklenmiştir. Dönem olarak karşılaştırıldığında, 1990-2000 periyodunda ortalama 2 milyon, 2010-2013 arasında ise ortalama 3,6 milyon göçmen nüfusta artış yaşanmıştır.

Tablo 2: Gelişmişlik Düzeyi ve Bölgeler Göre Uluslararası Göçmen Sayıları (1990-2013)

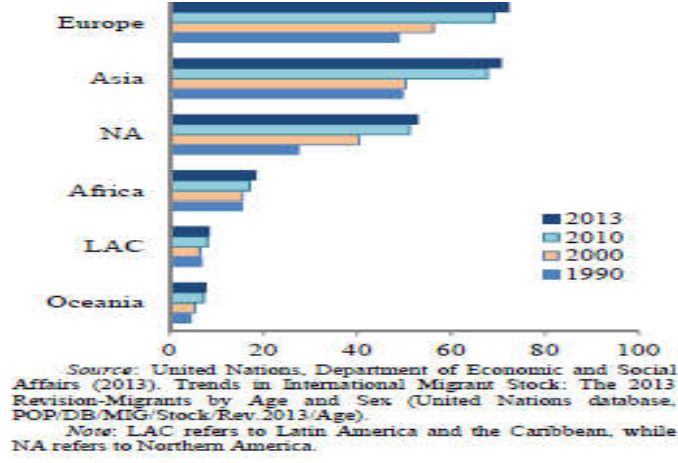
	International migrant stock (millions)				Average annual change in migrant stock (millions)			Average annual growth rate in migrant stock (percentage)		
	1990	2000	2010	2013	1990-2000	2000-2010	2010-2013	1990-2000	2000-2010	2010-2013
World	154.2	174.5	220.7	231.5	2.0	4.6	3.6	1.2	2.3	1.6
Developed regions	82.3	103.4	129.7	135.6	2.1	2.6	1.9	2.3	2.3	1.5
Developing regions	71.9	71.1	91.0	95.9	-0.1	2.0	1.6	-0.1	2.5	1.8
Africa	15.6	15.6	17.1	18.6	0.0	0.2	0.5	0.0	0.9	2.8
Asia	49.9	50.4	67.8	70.8	0.1	1.7	1.0	0.1	3.0	1.5
Europe	49.0	56.2	69.2	72.4	0.7	1.3	1.1	1.4	2.1	1.5
LAC	7.1	6.5	8.1	8.5	-0.1	0.2	0.2	-0.9	2.2	1.8
NA	27.8	40.4	51.2	53.1	1.3	1.1	0.6	3.7	2.4	1.2
Oceania	4.7	5.4	7.3	7.9	0.1	0.2	0.2	1.5	3.1	2.6

Source: United Nations, Department of Economic and Social Affairs (2013). Trends in International Migrant Stock: The 2013 Revision: Migrants by Age and Sex (United Nations database, POP/DB/MIG/Stock/Rev.2013/Age).

Note: LAC refers to Latin America and the Caribbean, while NA refers to Northern America.

1990-2013 yılları arasında, gelişmiş bölgeler/ülkeler 77 milyon olan göçmen sayısına yüzde 69 artış ile 53 milyon daha kazandırmıştır. Oysa gelişmekte olan ülkelerde/bölgelerde yüzde 31 ile 24 milyon eklenmiştir. Kuzey bölgesindeki 1990-2013 yılları arasında göçmen sayısındaki büyük ilerleme, 2000’den bu yana Güney’deki uluslararası göçmen sayısındaki büyüme hızını geride bırakmıştır. Sırasıyla Kuzey’de büyüme hızı yılda 2,3 iken, Güney’de 2,1 olarak belirtilmiştir. 2010 yılından itibaren, yıllık büyüme oranı hem Kuzey’de hem de Güney’de yavaşlamıştır. Bu oran, gelişmiş bölgelerde yüzde 1,5 iken, gelişmekte olan bölgelerde yüzde 1,8 olarak karşımıza çıkmaktadır. 1990-2013 yılları arasında uluslararası göçmen sayısına yüzde 78 ile Kuzey’de 53 milyon, Güney’de 42 milyon(u) bulmuştur/eklenmiştir. Yüzde 22 ile 12 milyonda kalan uluslararası göçmen, Kuzey’de bir ülkeden kaynaklanmaktadır.

Grafik 2’de 1990-2013 yılları arasında Kuzey Amerika’da; 25 milyon göçmene yılbaşına 1,1 milyon eşit sayıda göçmen ilave edilerek, uluslararası göçmenlerin mutlak sayılarında büyük ilerleme kaydedilmiştir. Bu dönemde Kuzey Amerika’ya 25 milyon uluslararası göçmen eklenmiştir. Bunların; yüzde 6’sı yani 1 milyonu Afrika’da doğmuşken, yüzde 35 oranlı 9 milyonunu Asya kökenli ve yüzde 57 oranla 14 milyonu ise Latin Amerika ve Caribbean oluşturmaktadır.

Grafik 1: Büyük Bölgelerde Uluslararası Göçmenler 1990-2013 (Milyon)

2. İşgücü Piyasaları Açısından Göç

Türkiye’de yaşanan iç göçlerin ve özellikle 2011 yılında itibaren kabul ettiğimiz Iraklı ve Suriyeli mültecilerin dış göç sayılarının sürekli artması nedeniyle işgücü piyasalarında ve istihdamın yapısında önemli etkilerinin olması kaçınılmazdır.

Ülkemiz ekonomisinin tarıma dayalı olması, tarımdaki dönüşüm, teknolojik gelişmeler, sosyal yapıdaki değişimler ve hızlı nüfus artışının tarım arazileri üzerinde doğurduğu etkiler göçü farklı bir boyuta taşımaktadır. Sanayi toplumu olma yolunda hızlı bir ilerleme gösteremeyen ülkemizde iç göç ile, kentlere yoğunlaşan kırsal nüfusu aynı paralellikle emme gücüne sahip olamamıştır. Bir yandan kırsal alanlardan aynı dönemde gelen işgücünü istihdam edecek sanayi gelişmemiş, diğer yandan kentler gelen nüfusu barındıracak konut gereksinimini karşılayamamıştır. Sonuç olarak, gecekonduarda yaşamak zorunda kalan ve kayıt dışı çalışarak geçimini sağlamaya çalışan bir göçmen kitlesi, kent nüfusunun ağırlıklı bir parçasını oluşturmuş; kentleşme ve kentlileşme farklılığı da bu çerçevede tartışılmaya başlanmıştır (Özdemir, 2012: 10).

Enformel sektörler olarak adlandırılan ekonomik faaliyetlerin, istihdam dayanaklarından birincisi marjinal işler iken, ikinci dayanağı ise formel sektörle yan yana çalışan kayıtdışı sektördür. Kayıtdışı istihdam, işverenin, istihdam ettiği işçilerle ilgili kanuni yükümlülüklerden kurtulmak veya bu yükümlülükleri azaltmak için söz konusu işçileri, ya hiç kayıtlarında göstermemesi, ya da işçilerle ilgili kanuni yükümlülüklerle konu olabilecek bilgileri gerçekten daha düşük bir şekilde kayıtlarında göstermesi (Kalça, 1999, s.129) olarak tanımlanmaktadır. Enformel sektörün yanı sıra formel olarak çalışan insanların mesai saatlerine uygun olarak çalışan, nitelik olarak diğer istihdam yaratan işyerleriyle aynı işi yapan fakat, kanuni hiçbir bağımlılığı olmayan kayıtdışı istihdam giderek yaygınlaşmaktadır.

Türkiye’de de hızlı nüfus artışı ve 1950’lerden itibaren artan köyden kente göçün oluşturduğu emek piyasası özellikleri, kayıtdışı ekonominin gelişmesinde etkili faktörlerden biridir. Kentlerde yoğunlaşan niteliksiz emek işgücü, daha az ücretle ve sosyal güvenceye sahip olmaksızın

emeklerini arz etmeye razı olmaktadırlar(DPT, s.20). İşgücü arzı arttıkça, işverenler de kayıtdışı istihdama daha çok yönelmektedir. Kayıtdışı istihdamın yaygınlaşmasında göç nedeniyle artan işgücü arzının istihdam edecek kayıtlı istihdam alanlarının oluşturulamaması etkili olmaktadır. Nitekim işsizlik sorunu ve hayatın sürdürülmesi zorunluluğu içindeki bireyler sosyal koruyucu tedbirler yetersiz olsa bile bu şartlarda çalışmayı kabul etmek durumunda kalmaktadırlar. Bu durum kayıtdışının yaygınlaşmasının temel nedenlerinden biridir.

Diğer yandan, kayıtdışı ekonominin olumsuz yönleri olsa da savunulabilir yararlı yönlerinde de olduğu ileri sürülmektedir. Kayıtdışı ekonominin büyümeyi hızlandıracağı, istihdamı artıracığı, kayıtlı ekonomiye canlılık getireceği, özgürlük duygusu vereceği, yaratılan istihdamın işsizlik sorununun yarattığı baskıları hafifleteceği, çalışılmak istenmeyen açık işlere işgücü arzının sağlanacağı ifade edilmektedir. Ancak, bu yararlar, ücretler, iş güvencesi ve sosyal güvenlik açısından değerlendirilecek olduğunda kabul edilebilir değildir(Aydemir, 1995, s.57-127).

Haziran 2002 döneminde ülkemizde kayıtdışı istihdam oranı %53,11 iken bu oran Haziran 2013 döneminde %37,8 düzeyinde gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde istihdam edilen 26 milyon 319 bin kişiden 9 milyon 952 bin kişinin kayıtdışı olduğu belirlenmiştir (www.sgk.gov.tr, www.tuik.gov.tr). Oranları göz önüne aldığımızda kayıtdışı istihdamın geçmişten günümüze azaldığı görülmekle birlikte istihdam edilen 26 milyon kişiden neredeyse 10 milyon kişinin kayıtdışı olması devleti, işvereni ve işçiyi dolaylı ve dolaysız olarak olumsuz etkilemektedir.

İç göç nedenleri arasında en önemli ekonomik neden olarak işsizlik bulunmakta ve buna bağlı olarak gelişen yoksulluk durumu da söz konusu olmaktadır. Özellikle, işsizliğin gençler arasında yoğunlaşması nedeniyle göç hareketlerinde gençlerin daha fazla rol oynadıkları görülmektedir. Kırsal kesimlerdeki işsizlik ve gittikçe kötüleşen sosyo-ekonomik şartlar, kırsal kesimlerden kentlere yönelik hızlı göç artışının ana nedenidir. Kırsal kesimlerdeki gençlerin çoğunluğu işsizdir ya da eksik istihdam içinde yer almaktadır. Çok az bir gelire sahip olan kırsal kesim gençliği, sosyo-ekonomik yönden de gelişme imkânına sahip değildir ve bu nedenlerden dolayı kentlere göç eden gençlerin çoğunluğunu daha çok bu gençler oluşturmaktadır (Şen, 2014: 239).

Çekici nedenler yönünden ekonomik nedenle göçlere bakıldığında ise, iş imkânları sağlayan sanayi ve iş piyasalarının genellikle büyük şehirlerde (İstanbul, Ankara, İzmir vb.) ve bu şehirlerin etrafındaki yerlerde bulunan iş merkezlerinde çoğalmasından dolayı kırsal kesimlerden bu yerlere doğru göç hareketleri yaşanması şeklinde açıklanabilmektedir (Es ve Ateş, 2004:218).

Üretimde emek yoğun teknolojilerin yerine sermaye yoğun teknolojilerin kullanılması sonucunda teknolojik işsizlik ortaya çıkmaktadır. Yeni teknolojilerin yaratıldığı sektörlerde üretim artarken bu sektörlerde çalışanlar işsiz kalmakta ve sektörler arasında bir emek akışı oluşmaktadır. Bu nedenle teknolojik işsizliğe aynı zamanda yapısal işsizlik de denilmektedir. Ancak teknolojik gelişme kısa dönemde istihdamı azaltırken uzun dönemde istihdam yaratıcı bir rol oynamaktadır. Uzun dönemde yan çalışma kolları ortaya çıkmakta ve işgücünü yeniden kullanma olanakları doğmaktadır.

Gelişen teknolojiyi istihdam alanlarına dönüştürmek gibi bir fonksiyonu bulunmaktadır. Bir iş alanı ortadan kalkarken yeni bir alanı ile işsizliği telafi etmek mümkündür. Sorun işgücünün yeni çalışma alanlarına uyumunun sağlanmasıdır (Kökocak, 2008, s. 3)

Göçlerin kadın emeği üzerindeki etkisi, genel olarak kırsal alanlarda ücretsiz aile işçisi olarak kullanılan kadın emeğinin çalışma yaşamından çekilmesi biçiminde olmaktadır. Kadın emeğine yönelik “ev kadınlaşma” süreci göçün kadınlara özgü bir sonucudur. Bu etkinin nedenleri ise, oluşan işgücü piyasasının yapısından ve ailelerin tutum, davranış ve inanışlarından kaynaklanmaktadır (İlkkaracan ve İlkkaracan, www.kadinininsanhaklari.org).

Gelişmekte olan ülkelerde, kentlerdeki iş imkânları, kırsal kesimlere oranla daha hızlı çoğalır. Ekonomik gelişmeyle birlikte kişi başına düşen gerçek gelir arttıkça, kentlerde mal ve hizmetlere artan talep, tarım ürünlerine olan talebe oranla daha fazla olmakta ve kentin cazibesi yine ortaya çıkmaktadır. Kentin çekiciliğinin diğer bir nedeni de marjinal sektör olarak adlandırılan iş kollarının oluşmasıdır. Bu durum nüfusun önemli bir kesiminin bu sektörde istihdam edilmesine neden olmuştur. Bu sektör; işportacılık, hizmetçilik, hamallık vb. işlerden oluşmakta ve kırsal alanlardan kentlere göçü cazip hale getirmektedir (Kaya, 2007: 85-86).

SONUÇ

Dünya tarihi kurulduğundan bu yana insanlar iyi bir yaşam arayışı içinde göç etmişlerdir. Dünyada, pek çok ülkenin sağlık standartları, eğitim sistemleri, işgücü piyasalarında farklı alanlarda işgücü talepleri nedeniyle ilgi uyandırmaktadır. Göçmenlerin neredeyse tamamı, sosyal, dini, siyasi hoşgörüsüzlük, doğal afetler, savaş ve yoksulluktan kaçmak için *göç* etmektedir

Türkiye’de göç olgusu yıllar öncesinden günümüze kadar gelen önemli sorunlardan biridir. 20. Yüzyılın ortalarında başlayan ve 1960’lı yıllarda artarak ekonomik ve sosyal alandaki gelişmelere yanı sıra demografik yapıda ve nüfusun mekânsal dağılımında önemli değişimler olmuştur. Bu hareketlilik hem göç veren hem de göç alan tüm yerleşim yerlerinin sosyal, ekonomik ve kültürel değişiminde önemli rol oynamıştır. Göç süreci 1980 sonrasında hızlanarak göç alan ve veren illerde sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal değişimlerin ve sorunların doğmasına neden olmuştur.

Türkiye, göç için önemli bir geçiş ülkesi ve hedef ülke olma konumunu sürdürmektedir. Doğrudan Türkiye’den geçiş yaparak AB dış sınırlarında yakalanan üçüncü ülke vatandaşlarının büyük bir kısmının daha önceden Türkiye’ye yasal yollardan giriş yapmış oldukları saptanmıştır. Çoğu durumda, göçmenler son yıllarda düzensiz göçün potansiyel kaynağı olan pek çok ülkeyle doğrudan bağlantısı olan İstanbul Havaalanına iniş yapmakta ve Türkiye’deki katı olmayan vize prosedürleri sayesinde, Türkiye’ye çok kolay kabul edilmektedirler (http://www.ab.gov.tr/files/2013%20ilerleme%20raporu/2013ilerleme_raporutr.pdf).

Küreselleşme süreciyle yapısal bir değişime uğrayan işgücü piyasalarının ve Dünyada işsizliğin artmasına neden olan yapısal özellikler; ekonominin

kuralsızlaştırılması, üretim yapısındaki değişim olarak ortaya çıkmaktadır. İşgücü piyasalarında işsizlik, esneklik, istihdamın sektörel değişimi, eğitim ve cinsiyetin içeriğindeki değişimler ve kayıtdışı istihdamın yaygınlaşması yönünde hızlı gelişimin ortaya çıktığı görülmektedir. (Uyanık, 2008, s.214-215)

Batılı ülkeler İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde almaya başladıkları uluslararası işgücü göçlerini 1970'lerin başlarından itibaren durdurmuşlardır. Ancak, bu ülkelerde göçmen işgücüne olan gereksinimin ortadan kalktığı söylenemez. Kapitalizmin bu dönemden itibaren yaşadığı dönüşüm göçmen işgücüne yeni talep alanları yaratmıştır. Gelişmiş ülkelerin çoğu yüksek nitelikli işler yanında tarım, imalat ve inşaat başta olmak üzere bazı alanlarda niteliksiz işgücü kıtlığı sorunu ile karşı karşıyadır. Öyle ki, göçmen emeği olmaksızın bazı sektörlerin ayakta kalmasının çok zor olduğu ifade edilmektedir (Akpınar, 2011: 202).

Dünya Bankası Kalkınma Raporu (World Development Report 2013)'nin konusu istihdamdır (Dünya Bankası, 2012). İşsizliğin hem bireysel hem de toplumsal maliyeti yüksektir. Yüksek işsizlik oranları bireysel düzeyde birçok insanın kendilerini ve ailelerini geçindiremediğini göstermektedir. Toplumsal düzeyde ise ülkenin işgücü kaynağının tamamının kullanılmadığını ve milli gelire katkı yapamadığını göstergesidir. Bu durumda çeşitli işgücü piyasası politikaları ile işgücü talebini artırmaya ve istihdam yaratmaya çalışılır. Bu nedenle işgücü piyasasında olup bitenler, işgücü piyasasındaki gelişmeler hem bireyleri hem de toplumu yakından ilgilendirmektedir (Tansel, 2012:20). Hem iç göçün hem de uluslararası göçün, göç alan yerdeki yerel işgücü piyasasına olası etkileri önemlidir. Göçle birlikte göç alan bölgede işgücü arzı artar. Ancak buna paralel olarak işveren talebi artmazsa hem kısa vadede hem de uzun vadede ciddi sıkıntılar ve sosyal patlamalar ortaya çıkabilir.

Bütün bu tespitlerin ışığında, işgücü piyasasındaki dengenin korunabilmesi için uygulanması gereken politikalar değerlendirildiğinde istihdam yaratma açısından, aktif emek piyasası politikaları önem arz etmektedir. İşsizlik sürelerini kısaltarak işsizlerin daha hızlı iş bulmalarını sağlayan bu politikalar iş arama yardımları, iş ve meslek danışmanlığı, toplum yararına çalışma, işbaşı eğitim ve mesleki eğitim programlarından oluşmaktadır. Aktif emek piyasası politikaları oluşturulurken ilk önlem olarak, mevcut işgücünün istihdam edilebilirliğini artıran ve beşeri sermaye yatırımı olan eğitim programları üzerinde durulmaktadır. Çünkü işgücünün eğitim düzeyinin yükseltilmesi, yapısal işsizlikle mücadelede rol oynayan baş aktörlerden biri olduğu görülmektedir. Ülkemizde yaşanan göçler yoluyla gelenlerin işgücü piyasalarına girmesi için günümüz şartlarına uygun bir şekilde eğitilmesi ve niteliklerinin artırılması noktasında mesleki eğitim programları etkin olarak uygulanmalıdır. (Şen, 2014: 253).

KAYNAKÇA

- Adlı, A. (2006, Şubat), Bavullarda Taşınan Hayaller, *Aksiyon Dergisi*, sayı:584, s.15.
- Akpınar, Taner (2011), “Uluslararası Kaçak İşgücü Göçlerine Yönelik Politikalar”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2011/3, s:201-214.
- Aksoy, Asu (1996), *Küreselleşme ve İstanbul’da İstihdam*, Çev. Emrehan Zeybekoğlu, İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı Yayını
- Ayata, Ayşe Güneş (1997),“Türkiye’de Etnik Kimlik ve Etnik Gruplar”, II. Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç, 21–22 Kasım 1996, Ankara: DİE Yayını No:2046, 1997, s.227.Es, M. ve Ateş H. (2004) *Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Sosyal Siyaset Konferansları, 48. Kitap, İstanbul, 205-248.
- Aydemir, Şinasi(1995), “Türkiye’de Kayıtdışı Ekonomi”, *İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını*, s.57–127
- Bülbül S., Köse A. (2010). “Türkiye’de Bölgeler Arası İç Göç, Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi İle İncelenmesi” *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt:39, Sayı:1, 75-94.
- Canyurt, Dilek (2015),”Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler Türkiye’de Riskler”,*Akademik Bakış Dergisi*, Mart – Nisan, S.48, s.130
- DPT, *VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Kayıtdışı Ekonomi Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara: DPT Yayını No:2603, 20
- Dünya Bankası, (2012), *Türkiye Ekonomi Notu*, Sayı: 2012-1, Dünya Bankası: Ankara.Erdem, Ahmet (2014), “Suriye Uyruklu Yabancıların Çalışma Hayatına Katılması”, *İşveren Dergisi.*, Eylül-Ekim, ss:49-51
- Gökçe, Birsen v.d. (1993). *Gecekondularda Ailelerarası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü*, Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, Ankara.
- <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>Erişim:27.02.2015
- <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=MIG&lang=en>)12.04.2015
- http://www.ab.gov.tr/files/2013%20ilerleme%20raporu/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf 13.04.2015
- <http://www.kanalahaber.com/haber/dunya/bm-suriyeye-gida-yardimini-askiya-aldi-205575/> 12.04.2015
- İçduygu Ahmet., Erder Sema., Gençkaya Ömer Faruk. (2014), *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*, MiReKoç Proje Raporları 1/2014 TÜBİTAK 1001_106K291, Eylül 2009, İstanbul.

- İçduygu, Ahmet – Sirkeci, İbrahim – Aydınğün, İsmail (1998). “Türkiye’de İçgöç Ve İçgöçün İşçi Hareketlerine Etkisi, Türkiye’de İçgöç”, İstanbul: *Tarih Vakfı Yayını*, s.207–244.
- İlkkaracan, P. ve İlkkaracan İ. (1998). “1990’lar Türkiye’sinde Kadın ve Göç”, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul. (http://www.kadinininsanhaklari.org/files/kadin_goc.pdf, 04.05.2015).
- Kalça, Âdem (1999), “Sanayileşme Temeline Dayanmayan Şehirleşme ve Kayıtdışı İstihdam” Kent Yönetimi ve Çevre Politikaları, Ed.İzzet Öztürk, MustafaAykaç, Ahmet Ekerim, C.2, Kent Yönetimi ve Çevre Sorunları Sempozyumu’99,17–19 Şubat, İstanbul: İBB İSTAÇ Genel Müdürlüğü Yayını No:6/2, ss.124–133.
- Karataşoğlu, S. (2014). *Gelir Seviyesinin Sosyal Dışlanmaya Etkisi Mardin İli Örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Kaya, E. (2007), *Kentleşme ve Kentlileşme*, 2.bs., İstanbul: Okutan Yayıncılık.
- Koç. Yıldırım (1998), *Sendikacılık Tarihi*, Ankara, (Çevrimiçi), <http://www.turkis.org.tr/sen.tarihi.htm>, 24.04.2015.
- Koçak Y., Terzi E. (2012), “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:3/3 s: 163-184.
- Kökocak, A., Yılmaz, M., Nedret, D.,(2008), İşsizlik olgusu ve İstihdam Arttırıcı Stratejiler, International Conference 2nd. International Social Scientists Congress (International Atatürk Alatoo University and Kocaeli University, Bişkek, Kırgızistan).
- Logan. John R., Alba. Richard D. and McNulty.Thomas L.(1994), *Ethnic Economies in Metropolitan Regions: Miami and Beyond*, Social Forces, v.72, n.3, March, p.695.
- Lordoğlu, Kuvvet (2015), “Türkiye’ye Yönelen Düzensiz Göç ve İşgücü Piyasalarına Bazı Yansımalar”, *Çalışma ve Toplum Dergisi.*, Cilt:1, S.44, s.29-44.
- OECD (2003), *Trends in International Migration*, Annual Report 2002, SOPEMI, Paris.
- OECD (2014),*Uluslararası Göç Görünüm Raporu*; <http://www.mynet.com/haber/guncel/turkiye-dunyanin-besinci-buyuk-siginmaci-ulkesi-1585442-1> 14.04.2015 Tekeli, İhan (1982), *Türkiye’de Kentleşme Yazıları*, Ankara: Turhan Kitabevi, s.147.
- Şen, Mustafa (2014), “Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, Cilt:1, S.40, s.231-256.
- Tansel, Aysıt (2012), *2050’ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: İşgücü Piyasasına Bakış*, Yayın No: TÜSİAD-T/2012-11/536, İstanbul.
- TÜİK (2012), *Türkiye İstatistik Yıllığı*, (Ankara, Yayın No: 3933), s.62-63

- TÜİK (2011), *İşgücü İstatistikleri*, <http://www.tuik.gov.tr>, 23.02.2015.
- TÜİK (2012), *Hanehalkı İşgücü İstatistikleri*, TÜİK Haber Bülteni, S: 13455.
- TÜİK (2012), *İstatistiklerle Türkiye*, (Ankara, Yayın No: 3942), s.15
- TÜİK (2014), *Hanehalkı İşgücü İstatistikleri*, TÜİK Haber Bülteni, S: 16006.
- Yavuz, Fehmi (1978), “Köyden Şehre Göç ve Şehirleşme: Çevre Sorunları Özellikle Toprak Açısından”, *A.Ü. SBF Dergisi*, C.XXXIII, No:3-4, Eylül-Aralık, s.4.